

Neurobiologisk förklaringsmodell till psykosomatik hos barn

Gösta Alfvén. **Barnpsykosomatik.** 119 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1999. Pris ca 276 kr. ISBN 91-44-00943-7.

Recensent: Bengt Lagerkvist, docent, överläkare, Folke Bernadottehemmet, Akademiska barnsjukhuset, Uppsala.

Den snabbt växande kunskapen om nervsystemet har skapat nya möjligheter för en neurobiologisk förståelse av människan. Det skapar förutsättningar för att återerövra begreppet psykosomatik som ett handfast kliniskt begrepp, skriver Alfvén i sin bok om psykosomatiska symtom hos barn. Han har en lång erfarenhet att bygga på från barnkliniken »magsmärtmottagning» på Huddinge sjukhus och har i sin doktorsavhandling studerat barn med magsmärtor utan påvisbar kroppslig orsak.

Alfvén kombinerar sin gedigna bakgrund med god pedagogisk förmåga, en ledig stil och med att ge ordförklaringar till fackuttryck i en särskild bilaga. Därigenom blir boken mer lättläst på olika nivåer för den vida målgruppen läkare, sjuksköterskor, psykologer och sjukgymnaster inom barnmedicin, psykiatri och barnhälsovård.

Ytterligare ett kriterium för psykosomatisk sjukdom

Alfvén ställer upp fyra kriterier för psykosomatisk sjukdom, där det första är nytt. Han säger att det ska finnas en neurobiologisk, patofysiologisk förklaringsmodell för symtomet. Det är en bra och hög målsättning, men barnläkare i allmänhet behöver nog läsa hans bok för att klara det kravet. De övriga tre kriterierna är de traditionella; samband med psykiska förhållanden, upprepad exponering och differentialdiagnos.

Aktuell forskning om amygdalas betydelse

Alfvén kombinerar från sin stora beläsenhet neurofysiologiska data och relaterar dem till kliniska iakttagelser.

Han avfärdar med LeDoux den tidigare uppfattningen att limbiska systemet är sätet för känslan. I stället är amygdala centrum för åtta grundläggande emotioner (=omedvetna känslor): förvåning, intresse, glädje, ilska, fruktan, äckel, skam och beklämning. (Det påminner om smakens fyra grundstenar sött, surt, salt och beskt.) Dessa emotioner kan vi inte styra.

Amygdala, som i sin tur får information från talamus, aktiverar sedan prefrontala cortex där emotionerna blir till medvetna känslor i arbetsminnet som rädsla, ångest, skuld och otillräcklighet.

Men mandelkärnan påverkar också muskler, hud och inälvor som kan reagera med olika symtom som smärta, rodnad eller diarré. När dessa kroppsliga reaktioner inte kopplas samman med en förståelse, med känslan, uppstår den obskyra psykosomatiska sjukdomsbilden.

Stress en omedveten process i amygdala

Men förloppet är mer komplicerat än så, vilket Alfvén ambitiöst försöker reda ut. Fallbeskrivningarna lättar upp det tunga stoffet men hade med fördel kunnat vara sammanhängande och kommenterade enligt de diagnoskriterier han själv anger.

Han definierar förtjänstfullt alla termer, men blir svår att följa när han uppfattar stress som ytterligare en emotion, alltså en omedveten process i amygdala.

Han beskriver reaktioner som kroppsstress, tarmstress, hjärt- och

kärlstress, muskelstress samt stress i hem och skola, både positiv och negativ. I andra populärvetenskapliga sammanhang finns dessutom den obegripliga hjärnstressen. Stress tycks bli den Mädchen für alles som psykosomati-ken tidigare har varit.

Jag skulle önska att Alfvén med sin neurobiologiska kunskap och pedagogiska förmåga kom igen i en ny bok där han ägnar mer utrymme åt begreppet stress och dess betydelse för barns utveckling och symtomatologi.

Ökar förståelsen för ett komplicerat begrepp

I denna bok kan personal med skiftande utbildning få en ökad förståelse för det svåra begreppet psykosomatik och amygdalas, mandelkärnans, centrala roll. •

Vetenskapligt men lättläst om annorlunda barn

Anegen Trillingsgaard, Mogens A Dalby, Jon R Østergaard, red. **Barn som är annorlunda. Hjärnans betydelse för barnets utveckling.** 184 sidor. Lund: Studentlitteratur, 2000. Pris ca 351 kr. ISBN 91-44-00982-8.

Recensent: Harald Sturm, biträdande överläkare, neuropsykiatriska enheten, Astrid Lindgrens barnsjukhus, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Boken »Barn som är annorlunda» handlar om barn med utvecklingsavvikelser, språkstörningar, dyslexi, uppmärksamhetsstörningar, autism, tvångssyndrom och Tourettes syndrom.

Bokens danska författare under redaktion av Anegen Trillingsgaard, Mogens Dalby och John Ostergaard är barnpsykiatrer kända även i Sverige, neurologer och neuropsykologer t ex Per Hove Thomsen, författare till boken »När tankar blir till tvång».

Anledningen till bokens fokus på hjärnan var »hjerneÅret» i Danmark 1997 och »Hjärnåret» i Sverige 1999,

som omfattade ett stort antal arrangemang på temat hjärnfunktionsstörningar.

Dansk bok anpassad till svenska förhållanden

Boken har nyligen översatts till svenska och fackgranskats av svensk expertis. Vissa kapitel har anpassats efter svenska förhållanden, och vissa områden har kompletterats av svenska experter, t ex Ingvar Lundberg om dyslexi och Ulrika Nettelblad och Marianne Ors om språkstörningar.

Boken riktar sig till olika yrkesgrupper såsom pedagoger, psykologer, läkare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter och sjukgymnaster utan speciella expertkunskaper inom detta område.

Försvaret sin plats bland neuropsykiatriska fackböcker

Man kan fråga sig om det behövs fler böcker med »fokus på hjärnans betydelse i uppkomsten av utvecklingsavvikelser hos barn», som författarna själva definierar utgångspunkten för denna sammanställning inom det neuropsykiatriska området. Många böcker som behandlar samma ämne har kommit ut de senaste åren, och därför känns det modigt av förlaget Studentlitteratur att satsa på en översättning av dansk litteratur inom neuropsykiatri.

Boken är lättförståeligt skriven utan att ge avkall på vetenskaplighet med många bra litteraturhänvisningar. Det är den komprimerade sammanställningen av neuropsykiatriska tillstånd med fokus på handikappsynens hänsynstagande till barnets svaga och starka sidor som ger den en tyngd inom den neuropsykiatriska facklitteraturen.

Den är också ett bevis för att det finns en gemensam nämnare bland dessa tillstånd, nämligen en utvecklingsrelaterad avvikelse hos växande individer som kan utredas och diagnostiseras med beprövade och vetenskapliga metoder inom medicin, psykiatri och psykologi.

Självklar kurslitteratur

Den senaste tidens fullständigt ovetskapliga debatt i Sverige om neuropsykiatri är ett bevis för att den behövs. Alla som kommer i kontakt med barn/ungdomar »som är annorlunda» bör läsa den, oavsett vetenskapsteoretisk övertygelse. Den bör definitivt ingå som kurslitteratur för medicin- och psykologistuderande som första inblick i neuropsykiatri. •

Om att lyssna efter sammanhang

Erich Fromm. **Konsten att lyssna.** 247 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 2000. Pris ca 285 kr. ISBN 91-27-07349-1. Översättning från tyska av Margareta Wentz Edgardh.

Recensent: Carl-Magnus Stolt, professor i humanistisk medicin, Karolinska institutet, Stockholm, samt chefläkare, Södra Älvsborgs sjukhus, Borås.

Det är en oerhört stimulerande, men inte alldeles lätt, läsning att ta del av Erich Fromms idévärld. Fromm var en av 1900-talets mest betydelsefulla psykoanalytiker, i grunden dock inte medicinskt utbildad. Han hade en teologisk doktorsexamen bakom sig och ägde ett stort tvärvetenskapligt intresse för människan.

Hela den kunskapstradition som frodades i Centraleuropa under 1900-talets första hälft och som till stora delar gick under i och med andra världskriget ter sig märkligt kreativ, om än kanske spekulativ.

Centralgestalt i psykoanalysens begynnelse

Freud var naturligtvis centralgestalten inom stora delar av denna tradition, när det gällde förståelse av människans väsen. Fromm ägde emellertid en självständighet gentemot Freud, även om många saker förenade dem. När man läser »Konsten att lyssna» inser man att den filosofiska och idéhistoriska granskningen av 1900-talets psykoanalytiska rörelse ännu har mycket ogjort. Det blir särskilt påtagligt när man begrundar den första meningen av Fromms kanske viktigaste uppsats, publicerad 1932: »Psykoanalysen är en naturvetenskaplig, materialistisk psykologi.»

Lyssnandet i vidgat perspektiv

Tror man att »Konsten att lyssna» handlar om en enkel handledning i läkekonstens lyhörddhet, så blir man besviken. Däremot tror jag att insikterna om läkekonstens lyhörddhet kan förädlas högst avsevärt om man försöker följa Fromms tankar om lyssnandet. Genom att i sitt lyssnande, som givetvis är ett

tolkande, sträva efter att även förstå sociala och kulturella influenser så blir förståelsen djupare. Personen (analysanden) blir på så sätt sedd i ett större sammanhang.

Denna vidgning av lyssnandet innebär också att Fromm kan utöva en kulturkritik. Det känns värdefullt att förstå att själva mötet mellan patient och läkare inte bara är ett mellanmänniskt möte, utan att det också på många sätt speglar tidsandan.

Ett lysande svenskt förord

Jag måste framhålla Jan Stenssons svenska förord, som formar sig till en drygt 30-sidig alldeles lysande essä om Fromm och hans tid – både välskriven och full av utblickar. •